

20. Postup při zhudebňování obrazových materiálů na ZUŠ (výběr obrazových materiálů, zhudebňování obrazových materiálů, další inspirační zdroje)

Začíná-li žák tvořit novou skladbu, může čerpat inspiraci z několika oblastí – nejčastěji z literatury, historie a výtvarného umění, ale samozřejmě těch oblastí je mnohem více (současnost, technika, dokonce gastronomie atd.).

Obrazové materiály jsou oblíbeným motivačním zdrojem už u žáků nejujtějšího věku. Pro nejmladší věkovou kategorii volíme raději barevné materiály, které jsou pro ně poutavější než černobílé. Můžeme použít ilustrace z dětských knížek (zvláště pokud je u toho text a jedná se o jejich oblíbenou knížku), ale také jiných knih, když se jedná o improvizaci na určité téma. Obrázky nám slouží jako podklad k počáteční improvizaci, na jejímž základě postupně vzniká dětská skladbička. Nejprve je nutné si říct, o čem bude = popovídáme si o obrázku, co je tam znázorněno, proč tomu tak asi je, co se tam děje, jak to asi dopadne atd. Poté, když má žák jasnou představu o obrázku, ho začneme převádět do hudební představy – jakou náladu bude mít nová skladbička, jak se dá hudebně znázornit např. určitý pohyb nebo děj z obrázku (myslíme u toho na jednotlivé parametry skladby – viz návod k improvizaci u předposlední impr.). Učitel se žáka ptá a nechává mu prostor, aby si zkusil nejprve sám svůj nápad na nástroji zrealizovat, až poté do toho zasahuje a radí, co je pěkné a co by naopak mohlo být trochu jinak a proč. Neříká jak jinak – žák na to musí nejprve zkusit přijít sám. Učitel žáka chválí za dobré nápady a motivuje ho k další tvorbě. Je dobré část zhudebňování obrázku udělat už na hodině a zbytek (zpravidla větší část) dodělat za domácí úkol.

Často se dětem stává, že vymýšlejí na obrázek pouze melodii, která však nemá žádný rytmus. I zde nám může pomoci používaný obrázek, když si vybraná slova, která popisují něco na obrázku, zrytmizujeme. Děti si slova řeknou, k tomu i zatleskají jejich rytmus a ten spojí s vymyšlenou melodií. Pokud se jim výsledek líbí, hned je vedeme k zápisu nového nápadu.

Na jeden obrázek může vzniknout řada různých improvizací a skladeb, neboť každý žák si všimne na obrázku něčeho jiného a má jiný nápad, jak to zhudebnit. Někdy je možné zkusit dát jeden obrázek více žákům a pak je nechat navzájem si poslechnout své skladby. Většinou však volíme pro každého žáka jiný materiál (ještě lépe: ať si žák sám vybere obrázek), aby měli pocit, že se jedná skutečně o jejich skladbu a ne nikoho jiného.

U některých obrázků lze použít průsvitný papír s nakreslenou notovou osnovou a přiložit ho na obrázek (např. stromy, město a jeho věže, aj..) – tyto body slouží jako symboly, které lze zakreslit do notové osnovy a udělat z nich noty. Poněvadž je notová osnova bez klíče, můžeme ji pak při hře různě převracet a hledat tak nejlepší vyznění zapsaného úryvku. Je dobré žákům vysvětlit, že nemusí použít všechny zapsané noty, mohou si vybrat jen některé, jen část, která je zaujme jako základ pro další práci.

Vybraný motiv si pak zapíše do notového sešitu a začínají s motivem pracovat. Seznámíme je s různými způsoby práce s motivem: opakování, variace, augmentace, diminuce, rozšíření, zkrácení atd. Používání těchto změn by mělo být prováděno v souvislosti s hudebním obsahem – žák by měl umět říct, proč to použil, co tím chtěl říct. Podle toho také volí polohu, do které

vznikající melodii umístí (do jaké oktávy), nástroj, který ji bude hrát, rychlost tempa, dynamiku aj. Toto vše by mělo být od počátku jasné a mělo by to vycházet z představy, kterou si žák o obrázku udělal na začátku práce s obrázkem.

Jakmile má žák vytvořený dostatečně dlouhý úsek melodie, už začíná přemýšlet o doprovodu či jiném způsobu obohacení melodie.

Inspirační zdroje:

- Materiály (stromy) z improvizální přehlídky Hrajeme si pro radost, kterou pořádá MC KKI HF JAMU (tam jsme si ukazovali i víc takových materiálů, např. obrázky ve tvaru pyramid, vždy to souviselo s tématem: Starověký Egypt, Podmořský svět, Krajinou snů a představ, Tajuplný vesmír – inspirací může být knížka s názvem Astronomie pro děti, kde jsou zakreslená souhvězdí – děti podle nich hrají na klavír (velká hvězda = forte, malá = piano, hvězdy vzdálenější od sebe = delší čekání, noty u sebe hrají rychleji po sobě, to vše s pedálem třeba jen po černých, později se mohou vymyslet i jiné tónové řady atd.)
- někdy mohou být materiálem i grafické partitury
- Petr Hanousek: Za tajemstvím tónů (kniha obsahuje jeho články z časopisu Talent, které se věnují rozvoji tvořivosti), jeho další články o improvizálních přehlídkách v Mikulově (popisuje v časopisu Pianissimo)